



Maa- ja metsätalousvaliokunta

LAUSUNTO

MmV@eduskunta.fi

16.11.2022

Dnro 433/2022

Asia:

1. VNS 7/2022 vp Valtioneuvoston selonteko maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta
2. VNS 6/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia
3. VNS 4/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035

Paliskuntain yhdistys kiittää arvoisaa valiokuntaa mahdollisuudesta antaa lausuntonsa näissä kolmessa, koko poronhoitoaluetta laajasti koskettavassa asiassa.

Poronhoito on luontokulttuuri ja pohjoisen Suomen vanhin edelleen harjoitettava elinkeino. Lapin maakunnassa se on ylivoimaisesti suurin alkutuotannon ala. Poronhoitoalue kattaa noin kolmasosan Suomen pinta-alasta: Lapin maakunnan (Kemi-Tornion aluetta lukuun ottamatta) sekä pohjoisosat Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakunnista. Poronhoidon harjoittamisen edellytykset tulee lakisääteisesti turvata koko poronhoitoalueella. Saamelaiskulttuuri tulee huomioida omana kokonaisuutenaan.

Eri ministeriöiden valmistelemisissa ilmastosuunnitelmissa ei valitettavasti ole huomioitu poronhoitoa, sen erityispiirteitä tai poronhoitoalueen alueellisia eroavaisuuksia. Pyydämme kohteliaasti ottamaan huomioon lausunnossa esiin nostamamme asiat.

Ilmastonmuutos ja poronhoidon haavoittuvuus

Ilmasto muuttuu ilmastonmuutoksen hillintätoimista huolimatta, tutkimusten mukaan muutokset toteutuvat nopeimmin pohjoisilla alueilla. Poronhoito kuuluu haavoittuviin ryhmiin.

Poronhoito on täysin luonnosta riippuvainen elinkeino ja kulttuuri, jolla on pitkät perinteet ja jonka ikimuistoinen nautintaoikeus, poronhoidon harjoittamisoikeus, on todettu ja tunnustettu lainsäädännön tasolla (PHL 848/1990, 3 §). Poronhoidon taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys on suuri koko poronhoitoalueella.



Ilmastomuutoksesta johtuvia alueellisia ympäristön muutoksia tuskin voidaan enää kokonaan estää. Äärimmäisistä sääilmiöistä kärsitään jo laajalti. Pohjoiset alueet, luonnonympäristöt ja luonnonympäristöistä riippuvaiset elinkeinot ja kulttuurit ovat erityisen haavoittuvaisia ilmastomuutoksen myötä tuleville muutoksille.

Poronhoito kamppailee jo nyt ilmastomuutoksesta aiheutuvien luonnon muutosten kanssa, kuten tuho-
talvet 2019–2020 ja 2021–2022 ovat osoittaneet.¹ Ilmastomuutoksesta johtuvat ympäristömuutokset ja epävakaa sääilmiöt vaikuttavat voimakkaasti poroon ja poronhoitoon. Nämä tulevat vain lisääntymään.

Poronhoidon huomioiminen ilmastopolitiikassa

Lain porotaloutta kohdanneiden vahinkojen korvaamisesta (987/2011) kehittäminen tulisi olla osa ilmastomuutokseen sopeutumisen politiikkaa. Paliskuntain yhdistys esittää lain kehittämistä tulevaan hallitusohjelmaan.

Poronhoito on alkutuotannon aloista omaleimaisin, minkä vuoksi se pitäisi huomioida omana kokonaisuutenaan. Ilmastomuutokseen liittyvät suunnitelmat ja toimenpiteet tulisi toteuttaa sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti siten, että poronhoito ja sen erityispiirteet otetaan huomioon ja sen toimintamahdollisuudet turvataan.

Ilmastomuutos vaikuttaa jo poronhoitoalueen eri osissa eri tavoin, vaikutukset tulevat jatkossa yhä vain voimistumaan. Yhdessä muusta maankäytöstä kumuloituvien paineiden ja kaventuvan elintilan kanssa, ilmastomuutos uhkaa hyvin konkreettisesti poronhoidon sopeutumisen mahdollisuuksia ja toimintaedellytysten kestävä jatkuvuutta. Ilmaston muuttumisen vaikutukset ja äärimmäisten sääilmiöiden riskit, kuten perätaisten talvien 2019–2020 ja 2021–2022 laiturien jäätyminen ja äärimmäisen vaikeat lumiolosuhteet realisoituvat poronhoitoalueella jo nyt. Näihin ja muihin toistaiseksi ennakoimattomiin riskeihin olisi pystyttävä varautumaan ja sopeutumaan ennakkoon. Aiheutuneita ja aiheutuvia vahinkoja on vähennettävä ja korvattava.

Nykyistä enemmän tulisi panostaa ennakoiviin ja ennaltaehkäiseviin toimiin, eritoten aloilla, jotka kohtaavat ilmastomuutoksen vaikutukset jo nyt. Nykytilannetta paliskunnissa luonnehtii kuitenkin keinojen reaktiivisuus ja lyhytjänteisyys. Tilanne ei ole kestävällä pohjalla. Paliskuntien sopeutumiskyky ja -keinot vaativat nykyistä enemmän huomioimista, panostuksia ja lisäresursseja.

¹ Kumpula J, Rämö S, Siitari J, Holkeri L, Pekkarinen A-J, Tauriainen J (2022). Talven 2021–2022 lumi- ja kaivuolosuhteet ja niiden vaikutukset poronhoitoon. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 71/2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-496-8>

Kumpula J, Jokinen M, Siitari J, Siitari S (2020). Talven 2019–2020 sää-, lumi- ja luonnonolosuhteiden poikkeuksellisuus ja vaikutukset poronhoitoon. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 58/2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-023-6>



Uusiutuva energia ja luonnon monimuotoisuus

Oikein toteutetuilla luonnon ennallistamistoimilla on suora vaikutus hiilensidontaan, luonnon monimuotoisuuteen sekä poronhoidon resilienssiin ilmastonmuutoksen ja kilpailevien maankäyttömuotojen aiheuttamassa paineessa.

Pohjoisilla alueilla jatkuvasti lisääntyvän teollisen maankäytön vuoksi poronhoidon toimintaympäristö on kaventunut ja pirstaloitunut. Laajojen, yhtenäisten metsä- ja suojelualueiden merkitys poronhoidolle tärkeinä laidun- ja toiminta-alueina on korostunut ja korostuu ilmastonmuutoksen vuoksi entisestään. Tällaisten alueiden merkitys myös luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa on kiistaton.

Kun ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtääviä toimenpiteitä Suomessa toteutetaan, tulee ne toteuttaa niin, ettei luonnon monimuotoisuus kärsi tai maankäytön muutoksille herkat elinkeinot, kuten poronhoito, joutu kehityksen maksumiehiksi. Uusiutuvien energiantuotantomuotojen ja sähköistymisen voimakas edistäminen kuluttaa luonnonvaroja ja lisää aina myös maan- ja alueidenkäytön suunnitteluun tulevia paineita. Uusiutuva sähkö ja akkuteknologia tarkoittavat käytännössä mm. tuulivoimaloiden rakentamista ja kaivostoiminnan lisääntymistä. Nämä kaventavat luonnon monimuotoisuutta ja uhkaavat poronhoidon jatkuvuutta.

Jo tällä hetkellä poronhoitoalueella energiatransitioon liittyviä hankkeita suunnitellaan kestäättömän nopealla tahdilla, eikä elinkeinolla ole enää väistämisen mahdollisuuksia. Hiilineutraaliuteen siirtymisen ei saa tapahtua elinkeinon ja kulttuurin harjoittamisen edellytyksiä ja säilymisen mahdollisuuksia rapauttaen.

Poronhoidon sopeutumista ilmastonmuutokseen on edistettävä laidunalueita ennallistamalla. Suo- ja metsäluonnon monimuotoisuuden palauttaminen avaa samalla mahdollisuuksia porolaidunten ennallistamiseksi. Monimuotoisten laidunalueiden palauttaminen olisi keskeisin toimenpide poronhoidon ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Esimerkiksi metsätalouskäytänteiden muuttuessa tai turvetuotannon toiminnan päättymisen jälkeen laidunalueita olisi palaamassa takaisin poronhoidon käyttöön.

Ennallistamisen tulisi tapahtua alueelliset ja paliskuntakohtaiset erityispiirteet huomioiden. Poronhoidon ilmastoresilienssiin kuuluu myös viimeisten vanhojen metsien ja luonnontilaisten alueiden suojelu teolliselta maankäytöltä. Näin tuettaisiin aidosti pohjoisen luonnon ja poronhoidon sopeutumista ilmastonmuutokseen.

Poronhoidon ilmastosuunnitelma

Paliskunnat tarvitsevat oman ilmastotiekartan, jonka laatimiseen tarvitaan elinkeinon tuntemusta ja lisäresursseja Paliskuntain yhdistyksen neuvontatyöhön.



Ilmastonmuutoksen hillitseminen on välttämätöntä, vaatii poliittista ohjausta ja esitettyjen tavoitteiden toteutuminen tiukkaa aikataulua. Tästä aiheutuu monia haasteita maa-alueisiin sidotulle ja luonnon olosuhteista riippuvaiselle elinkeinolle, joka on viimeaikaisten katovuosien ja yleisen alkutuottajien pidempiaikaisen kustannuskriisin vuoksi erittäin haasteellisessa taloudellisessa tilanteessa. Ilmastoystävälliset tuotantopanostukset, esimerkiksi uuden ja kalliin teknologian muodossa, voivat asettaa mahdottomaksi muodostuvia lisäkustannuksia.

Poronhoito kuuluu pohjoisena elinkeinona haavoittuviin ryhmiin, se kärsii suorimmin ilmastonmuutoksen vaikutuksista. Poronhoidolla on kuitenkin myös roolinsa ilmastonmuutoksen hillinnässä. Poro on pohjoisten ekosysteemien avainlaji. Poronhoidon resilienssiä ja sopeutumista edistäisi muusta maankäytöstä palautuvien laidunalueiden ennallistaminen. Samalla edistettäisiin hiilensidontaa ja tuettaisiin luonnon monimuotoisuutta. Poron hyvinvoinnin ja poronhoidon säilyttäminen osana pohjoisia ekosysteemejä on otettava pohjoisessa toteutettavan ilmastopolitiikan keskiöön.

Porotaloutta ei nykyisellään huomioida ilmastoruokaohjelmissa, eikä muutoinkaan osana ruoka- ja ravitsemusturvaa, vaikka se on Lapissa suurin ja muuallakin poronhoitoalueella, Pohjois-Pohjanmaalla sekä Kainuussa, merkittävä alkutuotannon ala. Ilmastonmuutoksen vaikutukset porotalouteen ovat erilaisia kuin muussa alkutuotannossa, siksi myös keinot tukea porotalouden ilmastoiresilienssiä ovat ja tulevat olemaan erilaisia. Esimerkiksi metsä- ja suoluonnon monimuotoisuuden tukeminen ja ennallistaminen edistäisi myös porotalouden toimintaedellytysten säilymistä ja ilmastoiresilienssiä.

Poronhoidolla ei ole omaa ilmastosuunnitelmaa tai ilmastonmuutokseen sopeutumisen ohjelmaa. Ohjelman luomiseen elinkeinon omista lähtökohdista tulisi osoittaa tukea ja resursseja. Elinkeinoon edustajia on pidettävä mukana ilmastopolitiikan toimenpiteitä suunniteltaessa. Toimenpiteet vaikuttavat elinkeinon suoraan.

Paliskuntain yhdistys saa rahoituksen lakisääteisten tehtäviensä täyttämiseen maa- ja metsätalousministeriöltä. Resurssit nykyisten tehtävien täyttämiseen ovat riittämättömät. Ilmastonmuutos ja siihen liittyvät poliittiset toimet vaikuttavat poronhoitoon monin eri tavoin. Jotta ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelmat, tavoitteet ja toimenpiteet olisivat linjassa, olisi elinkeinoon kuultava ja tehtävä yhteistyötä nykyistä paremmin. Toimenpiteiden toteutuksessa olisi turvattava jatkuvuus. Käytännössä tähän on osoitettava lisäresursseja.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

sh/ao